

qui minus subtiles generati minusque mobiles, eundem Frigoris sensum deferunt Animæ, quem producebat antea externum impedimentum. Vel tandem Effectus ille sensibilis oritur à Medicamentis assumtis, quæ singulorum Corporis nostri humorum Motum circularem vel intestinum impedire vel imminuere possunt, de quibus sequenti Capite tractare proposui.

CAPUT II.

DE

REFRIGERANTIUM MODO OPERANDI.

TH. I.

Ræmissis quibusdam de ipsa Refrigeratione brevibus periodis, de Refrigerantium operandi modo tractatio sequatur, quam licet odiosam satis facere voluerit Gehema, dicens Refrigerantia Ohnmachtervveckende Mord-Mittel, sufficere tantum ex Antiquioribus Galenus eadem approbans, permittendo Ægris suis febre laborantibus frigidam, sufficientem è Recentioribus plurimi clarissimorum Medicorum, qui Sangvinis nimium motum caloremque, multis in morbis, Refrigerantibus exhibitis imminuendum esse docent.

TH. II.

Operantur vero omnia Refrigerantia, Motum humorum nostrorum reddendo quietiorem, varijs modis. Primo, partes Corporis nostri solidas ita disponendo, ut contentum humidum non libere earundem poros permeare possit, vel saltem cogatur. Motum circularem magis lentè absolvere, quod fit, quando e. g. Aër minimas pororum fibras ambientes ingrediens & condensatus, efficit, ut aër tubulis fibrarum minutissimis inclusus condensetur

B

pariter,

pariter , ut nempe æquilibrium exterioris interiorisque fiat Aëris , quo facto, contractis scilicet magis hisce tubulis poros constituentibus, ipsi pori redduntur angustiiores , & humores per vias hoc modo angustiiores factas difficilius moventur.

TH. III.

Secundo, si ad Massam Sangvineam deferantur , eademque admisceantur Corpuscula varia terrea , vel ratione propriæ gravitatis , motum reliquarum particularum Sangvinis magis mobilium tardiolem facientia, vel figuræ angulosæ, quadratæ, sexangularis, &c. ratione , (quam servant minutissimæ atomi quorundam Concretorum , quæque in crystallisationibus Salium maxime fit conspicua ,) dum admisceantur globulosis Sangvinis particulis, per Microscopia observatis , angulosa talia Corpuscula , quæ admixtione impediuntur ipsæ globulosæ , quo minus promte moveri queant , unde intestinus pariter & circularis totius Massæ Motus necessario fit tardior minusque vehemens.

TH. IV.

Tertio, si Particulæ Sangvinis Volatiles & Sulphuræ figantur ab acidis, quæ magis terrea sunt gravioraque , quorum Connubium prorsus earundem texturam mutat, quod experimento illo probatur , quo olea destillata æthereæ seu sulphura subtilissima , affuso Spiritu nitri aliove acido graviore, prorsus aliam recipiunt formam, dum nimirum hæc olea , quæ antea fluebant facillimè , tunc quiescentia in resinas coagulantur , ne ætheris quidem sufficientem influxum pro effluvijs ipsorum elevandis admittentia, sed odore & sapore tantum non omni orbatæ fiunt.

TH. V.

Quarto, si subtilissimum sal volatile Sangvinis à copiosis

ob particulas aqueis nimis
eandem spicula tenuia
motum possit reddere
æreoposissimum in vijs
ab humido quodam mu
cipiam Lympham reddat
reficiens quasi, eorum
minus ab iisdem sent
tilis.

Mobilissimi tan
nutum Refrigeratio
cujus causam vel ipsi
postea glandulis ce
nec sufficienti motu
mas atomos redactam
re succi nervosi infit
rum canales delatum
quod, quo minus mo
liquæ massæ sangvin
fluidi Nervei motus
narcoticis, quæ quor
nis effluvijs suis pen
alijs prorsus naturæ
motum prorsus aliu
inchoando, priorer
pelant & sufflamin
tar totius sangvinis
in quietiorem statum
tionem expectari nec
narcoticorum usus, q

osis particulis aqueis nimis vel diluatur vel eluatur, vel si ejusdem spicula tenuia involvantur, (ne fibras vellicando motum possit reddere celeriore totius Massæ Sangvineæ, potissimum in vijs subtilissimis maximèque sensatis) ab humido quodam mucilaginoso vel gummoso, quod & ipsam Lympham reddit viscidior, & fibrillas sensatas investiens quasi, eorumque poros obstruens impedit, quo minus ab iisdem sentiantur stimuli pungentes Salis volatilis.

TH. VI.

Mobilissimi tandem Nervorum fluidi motum immi-
nutum Refrigerationem producere, facile concedetur;
cujus causam vel ipse constituit Sanguis minus mobilis, qui postea glandulis cerebri materiam parum subtilisatam, nec sufficienti motu in subtilissimas adque motum aptissimas atomos redactam, afferens, pro secretionem spirituum si-
ve succi nervosi instituenda, recipit deinde per nervo-
rum canales delatum illud fluidum minus elaboratum, quod, quo minus moveretur ipsum, eo minori pressione reliquæ massæ sangvineæ motum adjuvare potest, vel cujus fluidi Nervei motus impeditur à medicamentis assumptis narcoticis, quæ quoniam maxime sunt vaporosa, copiosissimis effluvijs suis penetrantibus nervos replent, & quoniam alius prorsus naturæ sunt, quam Spiritus nervorum ipsi, motum prorsus alium in subtilissimis Nervorum tubulis inchoando, priorem motum naturalium Spirituum impediunt & sufflaminant, quò cessante multum imminuitur totius sanguinis circulatio, cujus particulæ quo magis in quietiorem statum deveniunt, eo majorem Refrigerationem experiri necessarium est, quod sudores frigidi, post narcoticorum usus, quandoque tristi argumento probant.

TH. VII.

Datur denique alius Refrigerantium operandi modus, quæ prorsus aliter motum humorum faciunt quietiorem, dum eundem turbatum reddunt magis æqualem. Quando nimirum subtilissimi quidam tubuli vel sunt obstructi, à materiâ quadam crassa, transitumque subsequentis humoris impediunt, exinde necessario sequitur, quod, continuatâ Principii Mōventis, Cordis scilicet, propulsione, cum eâdem violentiâ, humores in tubulis adhuc apertis, adeoque in minori spatio, eandem violentam pressionem patientes, magis omnino, quam ordinariè moveantur in viis iisdem adhuc patentibus, quæ motus auctio insignem calorem efficit, qui non imminui potest, nisi quies restituatur, quod commodius fieri nequit, quam si exhibeantur ea, quæ obstructions hasce tollunt, motumque æqualiorem faciendo, & calorem imminuendo, refrigerant, quod præstant subtiliora, quæ aliàs exhibita, motum redderent majorem.

TH. IIX.

Ut vero & in specie videatur singulorum Refrigerantium præstantiorum agendi modus, placet potiora è Regno Animalì, Vegetabili & Minerali, ac post eadem Res Non-Naturales dictas proponere, quæ vel interne vel externe operationes suas exercent, ut plurimum tamen eodem modo, nisi quod interna potentius operentur, quoniam penetrant intimius per eos quoque Tubulos, quos externa ne quidem attingere possunt.

TH. IX.

Refrigerantia è Regno Animalì desumpta, sunt vel aquea & viscosa, ut sunt Lac, ejusque serum, Albumen ovi, Sperma Ranarum, gelatinæ variæ, &c. quorum operandi modus vid §. 5. vel terrea, ossa scilicet varia, Lapides Cancrosum,

maximè C.C. osium vel
 De quibus §. 3.
 Sal volatile
 in scoribus juxta §. 7. q.
 quorum graves parti
 est.

Maximam vario
 ditat Regnum Veget
 aquea, succi, scilicet
 mucilaginosum eò
 citri, limon. passula
 tis, ipsumque vinum
 semina quatuor frig
 borraginis, nympha
 tem operantia, traga
 quorum operandi mo
 nis acida, quæ sunt
 lia essentialia quæd
 Narcoticam vim sub
 spirituum nempe, m
 perosa, impediendo
 tum pariter multum
 enis producant, q
 opum, quod sequi
 teris, quibus merita
 sua vaporosissimum
 sufficienter ingredi
 restatur experientia

Licet è Regno

rorum, C.C. ustum vel philosophicè calcinatum, Cornu
Alcis &c. De quibus §. 3. egit, quamvis eadem quoque ob
admixtum Sal volatile quandoque operentur in viis re-
motioribus juxta §. 7. quibus & addi merentur Lumbrici,
quorum graves pariter terreæ particulæ ac acidæ operan-
tur.

TH. X.

Maximam variorum Refrigerantium copiam suppe-
ditat Regnum Vegetabile, in quo occurrunt pariter vel
aquea, succi, scilicet varij qui ob admixtum acidum vel
mucilaginosum eò potentius refrigerant, quales sunt succi
citri, limon. passular. pomor. cydon. berber. acetosæ, vi-
tis, ipsumque vinum acidius vel acetum; vel viscosa, ut sunt
semina quatuor frigida majora & minora, flores rosarum,
borraginis, nymphæ &c. Gummata varia ob viscosita-
tem operantia, tragacantha, gummi arabicum & alia, de
quorum operandi modo §. 5. videatur; vel salina, præpri-
mis acida, quæ sunt Tartarus, indeq; varia præparata, & sa-
lia essentialia quædam; vel denique sulphurea, quæ ob
Narcoticam vim subtilissimi in corpore nostro humoris,
spirituum nempe, motum, admixta propria substantiâ va-
porosâ, impediendo, totius massæ sanguineæ crassioris, mo-
tum pariter multum imminuunt, sensumque refrigerati-
onis producunt, quod ex omnibus potentissime præstat
opium, quod sequuntur Crocus, flores seminaque PAPA-
veris, quibus merito quoque Camphora subjungitur, cu-
jus vaporosissimum & subtile sulphur Nervorum tubulos
sufficiens ingredi vel aliter quoque juxta §. 7. operari
testatur experientia.

TH. XI

Licet è Regno Minerali petita Refrigerantia numero

Sunt pauciora, omnium tamen potentissimè operantur in minori quoque dosi, quod terrea quidem non præstant, quorum maxima portio in intestinis remanens, particulas biliosas aliasque mobiles, in proprios poros recipiendo, absorbet, cumque excernendis evehit, caloremque, causa sic ablata, cum particulis istis mobilissimis effervescentibus, imminuit, sive refrigerat, minima vero portio ad sanguinem delata motum ipsius minorem reddit propriâ gravitate, quod & de lapidibus vulgaribus & pretiosis, crystallis, coralliis, bolo armena, terra lemmiâ, sigillata aliisque asseritur. Idem de antimonio, cinnabari & mercurio sentiendum, licet gravissimis hisce materiis spiritus quidam subtilis mineralis denegari non possit, cujus ope interdum remotissimæ à primis viis obstructions solvuntur, motuque sanguinis æquali restituto, inflammationes cessant, calorque præternaturalis mitigatur.

TH. XII.

Metallorum vires refrigerantes vix deprædicari possunt, cum vulgares ipsorum calces vel pulveres instar terrarum operentur, tincturæ vero communes ineptæ, potius ratione menstruorum, acidorum ut plurimum, quam ratione ipsorum metallorum, motum sanguinis alterent; maxime sensibilem Refrigerationem præ reliquis fere omnibus efficiunt salia mineralia, scilicet sal commune, gemmæ, vitriolum, & alumen, quorum crystallisationes ostendunt, particulas eorundem ad motum esse minus aptas ob figuram angulosam variam, cum præterea hæc salia multum terræ gravis simul possideant, quam quædam, ubi destillantur, relinquunt. Saccharum saturni sal mixtum ex acido vegetabili, terraque minerali est, & tantum non omnium refrigerantium potentissimum, particulæ
aceti

aceti enim gravissimæ concentratæ sunt in terrâ gravi metallicâ, quæ nihilominus acetô adeo est discontinuata, ut in omni liquore aqueo solvatur, & propterea menstruis primæ digestionis admixta adque reliquos humores circulantés delata, resistendo mobilioribus sanguinis particulis, motum earum impediat, dum acidum in hoc sale concentratum vehementer adstringendo vias reddit angustiores motumque humorum difficiliorem; & sic utroque modo potenter refrigerat.

TH. XIII.

Restant sulphur commune & Nitrum Refrigerantibus medicamentis annumeranda, quorum operandi modus à reliquorum salium mineralium operatione multum omnino differt; sulphur quidem duplici ratione videtur operationem suam exercere, dum scilicet pars ipsius subtilissima & inflammabilis in ipsos agit spiritus, prout reliqua vaporosa faciunt, alterum vero ipsius principium, occultum acidum scilicet vitriolicum, recipit partes sanguinis biliosas, easque; se intermiscendo, figit, adeoque utrâque ratione motum humorum reddit tardiores. Nitrum pariter dupliciter refrigerare videtur, dum nimirum portio ipsius ætherea, quam ab aëre possidet, spiritibus animalibus, qui, secundum plurimorum sententiam multum de æthere participant, sese associando, motum ipsorum, ab obstructione quorundam tubulorum nervorum inæqualem redditum, [unde motus spirituum in reliquis tubulis apertis major fuit productus] denuo æqualem faciendo, sensum turbulenti Caloris imminuit; dumque altera ipsius portio terrea magis, & figuræ pyramidalis, massæ sanguineæ globulorum motum equidem aliquatenus impedit, sed tamen moderate satis, acidumque nitri
 particulis

particulis biliosis se immiscendo, eorum motum inhibet; cumque non observetur, nitrum sanguini injectum, eundem coagulare, præ reliquis Refrigerantibus, à celeberrimis Præcticis commendatur.

TH. XIV.

Sequuntur, postquam Refrigerantia Medicamenta proposui, Res Non-Naturales dictæ, quarum operandi modus nunc quoque explicandus venit. Occurrit ex iisdem primo Aër, qui refrigerantibus tunc saltem annumerari potest, si heterogeneæ, graves, humidæ particulae copiâ superent subtilissimas æthereas, quod accidit, quando venti boreales, frigidi, alijque è mari stantes, humidî, particulis multis heterogeneis minusque mobilibus aërem imprægnant: Cum vero Aëris modus refrigerandi jam in præcedentibus passim fuerit traditus, dicta repetere supersedeo.

TH. XV.

Cibum & Potum refrigerare, facile patet exinde, quod, quale nutrimentum ingeritur, talis quoque materia sanguinis, succique Nervorum præparetur, à quibus dependet motus acceleratio pariter ac quies; Si igitur cibi ingerantur crassioris substantiæ, potusque sit vel copiosior aquosus, mucilaginosus, quales sunt Lac, Emulsiones, Ptisana avenacea & hordeacea &c. vel acidus, Vinum nempe acidius, Cerevisia crassa & acescens, ipsum acetum, naturalesque aquæ acidæ, vel artificiales, aut Vinum succis acidis limonum, citri &c. mixtum, quæ non modo sensibilem refrigerationem, sed quandoque, si sumantur ab incautis quibusdam, quorum humores post exercitia varia corporis in motu vehementissimo sunt, lethale frigus exhibent, dum vias humorum corporis nostri subtiliores angustas-

Quietem partium
cum experientia,
Hæmores moti m
runt, quæ succedent
gunt enim omnia Re
rem. Idem de Somn
tium musculorum
ritus in sensorijs ex
experientur,

Excretionem Sa
quantitate premedo
gendoque motum soli
genium, dum intra
caloris juvare, prob
menstrua, variaque S
peractis & Calorante
gæ intra corpus no

Ipsius quoque
rum humorum in co
or, qui fit, dum ob
debetur ad sensoria
gnoscit, nobilissima
nervorum, revocat, q
peripheria ad centru
succedit extremorum

gustasque, motu præcedente ampliores redditas, multoque humore repletas, subito adstringendo præcludunt, ipsamque lympham coagulando ineptam reddunt, ut poros adstrictos liberè permeare nequeat.

TH. XVI.

Quietem partium corporis solidarum refrigerare, docet cum experientia, quando, motu ipsarum præcedente, ipsi Humores moti magnam Caloris sensationem excitant, quæ succedente Quietè mox cessat; tùm Ratio, agunt enim omnia Refrigerantia, motum faciendo quietiorem. Idem de Somno existimandum, quò præsentè partium musculosarum variarum motus cessat, ipsique Spiritus in sensorijs externis motus ab objectis externis non experiuntur.

TH. XVII.

Excretionem Sangvinis aliorumque humorum, vel quantitate premedo, vel qualitate acri stimulo pun-gendoque motum solidarum partium, propriumque augentium, dum intra Corpus detinentur, remissionem, caloris juvare, probant venæsectiones, hæmorrhoides, menstrua, variæque Sangvinis & seri excretiones, quibus peractis & Calor antecedens cessat, & sensus quasi Auræ frigidæ intra corpus nonnunquam sentitur.

TH. XIIX.

Ipsius quoque Animi pathemata motum internorum humorum in corpore imminuere posse, testatur Terror, qui fit, dum objectum quoddam Corpori nocivum defertur ad sensoria externa, quod cum ipsa Anima cognoscit, nobilissimam Corporis partem, fluidum scilicet nervorum, revocat, quantum potest, ab exteriori Corporis peripheria ad centrum, quasi in locum tutiorem, unde succedit extremorum frigus, & pallor consequens, cessan-

